

ПЕРСОНАЛІЇ

І. О. Балашов¹, В. В. Корнюшин¹, Е. М. Король²

¹Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена
Національної Академії Наук України,
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01030, Україна
E-mail: igor_balashov@ukr.net

²Національний науково-природничий музей
Національної Академії Наук України,
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ, 01601, Україна
E-mail: korols@ukr.net

НАДІЯ ІВАНІВНА ІСКОВА (1936–2002) ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Надія Іванівна Іскова — відомий український паразитолог, фахівець з трематод птахів, опублікувала близько 70 наукових праць, зокрема 5 монографій, дві з яких у серії «Фауна України». Описала 5 нових для науки видів трематод, лауреат премії ім. І. І. Шмальгаузена НАН України.

Народилася 20 лютого 1936 р. в Києві. Батьки — Іван Маркович (працював на Дарницькій залізничній станції) і Марія Прокопівна Радченко. Протягом 1954–1959 р. навчалася в Київському ветеринарному інституті, який в 1957 р. був приєднаний в якості факультету до Української сільськогосподарської академії (зараз Національний університет біоре-сурсів і природокористування України). Під час навчання вийшла заміж за Михайла Петровича Іскова, з яким навчалася на одному курсі. Після завершення навчання кілька місяців у 1959–1960 роках працювала ветеринарним лікарем у ветеринарно-бактеріологічній лабораторії м. Вулканешти (Молдова), завідувачем якої в той же час був М. П. Ісков. Згодом подружжя повернулося до Києва, де вони у 1961 р. влаштувалися в Інститут зоології АН УРСР (зараз Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України) де працювали у відділі паразитології під керівництвом видатного паразитолога, академіка О. П. Маркевича. Спочатку Н. І. Іскова працювала тут на посадах старшого лаборанта і ветеринарного лікаря, а з 1965 р. — молодшого наукового співробітника.

У 1963 р. у складі відділу паразитології була створена лабораторія гельмінтології на чолі з Л. О. Смогоржевською. Одночасно виникла неструктурна група орнітопаразитологів під її керівництвом. Н. І. Іскова на той час працювала старшим лаборантом і допомагала Л. О. Смогоржевській. Надія Іванівна висловила бажання

© І. О. БАЛАШОВ, В. В. КОРНЮШИН, Е. М. КОРОЛЬ, 2016

паралельно з лаборантською роботою збирати і опрацьовувати матеріал для кандидатської дисертації (так звана «лаборантура»). Л. О. Смогоржевська на той час вже мала змогу оцінити працьовитість, сумлінність і старанність Н. І. Іскової у виконанні своїх службових обов'язків. Вона пішла назустріч, і дисертаційні дослідження Н. І. Іскової були спрямовані на вивчення трематод птахів. Лідія Олексіївна прийняла рішення організувати роботу групи на засадах спільного збору паразитів птахів з розподіленням його за таксономічним принципом для подальшого опрацювання. Така організація роботи виявилася дуже ефективною. За наступні чотири роки було здійснено численні експедиційні виїзди у різні сезони року, зібрано величезний матеріал, який швидко опрацьовували у міжекспедиційний час. З'явилися перші публікації. Невдовзі Н. І. Іскова підготувала кандидатську дисертацію «Трематоды водоплавающих и болотных птиц северо-западного Причерноморья», яку успішно захистила у 1968 р. (наукові керівники — О. П. Маркевич та Л. О. Смогоржевська). Того ж року вона отримала відповідний науковий ступінь. Після захисту продовжила дослідження трематод різних груп птахів України і швидко стала відомим у Радянському Союзі і за його межами спеціалістом-трематодологом.

З 1975 р. — старший науковий співробітник відділу паразитології Інституту зоології. 1980 р. отримала наукове звання старшого наукового співробітника. Нагороджена медаллю АН СРСР до сторіччя з дня народження академіка К. І. Скрябіна (1981), а також медалями «В пам'ять 1500-річчя Києва» (1982) та «Ветеран праці» (1985)

Як спеціаліст-трематодолог Н. І. Іскова у складі авторських колективів брала участь у написанні таких важливих видань як «Определитель паразитов позвоночных Чёрного и Азовского морей» (1975) та «Трематоды птиц причерноморских и прикаспийских районов» (1983).

У 1985 році вона опублікувала одноосібну фундаментальну монографію в серії «Фауна України», присвячену трематодам підряду Echinostomatata. Ще одну монографію у цій серії, присвячену трематодам підряду Plagiorchiata, опублікувала 1989 року в співавторстві з іншим відомим гельмінтологом — В. П. Шарпило, фахівцем з трематод рептилій та амфібій (рис. 1). Разом з колегами 1995 р. опублікувала монографію «Каталог гельминтов позвоночных Украины. Трематоды наземных позвоночных». Перераховані монографії не втратили своєї актуальності і до цього

Рис. 1. Фото з архіву відділу паразитології, 1977 р. (Двойнос Г. М., Іскова Н. І., Погребняк Л. П., Смогоржевська Л. О., Корнюшин В. В., Шарпило Л. Д.).

часу.

У 1995 р. разом з В. В. Корнюшиним та Л. О. Смогоржевською отримала премію ім. І.І. Шмальгаузена НАН України за серію праць «Паразитичні черви птахів України (проблеми систематики, сучасне поширення та екологія)».

Протягом наукової кар'єри Надія Іванівна описала 5 нових для науки видів трематод з птахів України: *Curtuteria haematopodis* Smogorzjewskaia & Iskova, 1966; *Philophthalmus stugii* Iskova, 1967; *Phaneropsolus minor* Iskova, 1970; *Eumegacetes brevis* Iskova, 1970; *Neoharvardia shigini* Iskova, Sten'ko & Sudarikov, 1992.

Надія Іванівна продовжувала працювати в Інституті зоології до 1996 р., коли за станом здоров'я мусила вийти на пенсію. Померла 1 травня 2002 р.

Чоловік Надії Іванівни, Михайло Петрович Ісков (1933–1985), також був учнем академіка О. П. Маркевича і значну частину життя працював в Інституті зоології, вивчаючи паразитів риб, зокрема у ставкових та тепловодних рибних господарствах, велику увагу приділяв вивченню мікроспоридій, написав про цю групу монографію, посмертно видану в серії «Фауна України» 1989 р. У подружжя двоє дітей — Олександр (1959–2011) та Наталія (1972 р. н.).

Найважливіші наукові праці:

- Смогоржевская Л. А., Искова Н. И. Гельминтофауна домашних птиц правобережной степи УССР // Паразиты и паразитозы животных и человека. — Киев: Наукова думка, 1965. — С. 162–168.
- Смогоржевская Л. А., Искова Н. И. *Curtuteria haematopodis* sp. nov. (Trematoda, Echinostomatidae, Himasthinae) — новый вид от кулика-сороки // Краевая паразитология и природная очаговость трансмиссивных болезней. Серерия «Проблемы паразитологии», ч. 5. — Киев: Наукова думка, 1966. — С. 108–111.
- Искова Н. И. *Philophthalmus stugii* sp. nov. (Philophthalmidae, *Tubolecithalmus*) — новый вид из лиски (*Fulica atra* L.) // Доповіді АН УРСР. — 1967. — № 2. — С. 164–165.
- Искова Н. И. Нові трематоди — *Phaneropsolus minor* sp. nov. та *Eumegacetes brevis* sp. nov. // Доповіді АН УРСР. — 1970. — № 8. — С. 748–751.
- Искова Н. И. Фаунистический обзор трематодофауны птиц отряда чаек северо-западного Причерноморья // Вопросы морской паразитологии. — Киев: Наукова думка, 1970. — С. 29–32.
- Искова Н. И. Фауна трематод диких гусиных (Anseriformes) Северо-Западного Причерноморья // Вестник зоологии. — 1972. — № 5. — С. 50–55.
- Определитель паразитов позвоночных Чёрного и Азовского морей. — Киев: Наукова думка, 1975. — 553 с. [у складі колективу авторів]
- Искова Н. И. Трематоды охотничье-промысловых и синантропных птиц Крыма // Паразиты и паразитозы животных и человека. — Киев: Наукова думка, 1975. — С. 138–146.
- Искова Н. И. Трематоды семейства Leucochloridiidae от воробьиных птиц Украины // Вестник зоологии. — 1979. — № 5. — С. 47–55.
- Трематоды птиц причерноморских и прикаспийских районов. — Москва: Наука, 1983. — 228 с. [у складі колективу авторів]
- Искова Н. И. Фауна Украины. Т. 34. Трематоды. Вып. 4. Эхиностомататы (Echinostomatata). — Киев: Наукова думка, 1985. — 200 с.
- Корнюшин В. В., Искова Н. И., Смогоржевская Л. А., Наумчик А. В. Гельминты чаек и крачек Белоруссии, их эпизоотологическое значение // Вестник зоологии. — 1985. — № 5. — С. 14–18.
- Шарпило В. П., Искова Н. И. Фауна Украины. Том 34. Трематоды. Вып. 3. Плагиорхитаты (Plagiorchitata). — Киев: Наукова думка, 1989. — 278 с.
- Искова Н. И., Стенько Р. П., Судариков В. Е. *Neoharvardia shigini* sp. n. (Trematoda, Diplostomidae) от рыбоядных птиц Причерноморья // Вестник зоологии. — 1992. — № 5. — С. — 67–69.
- Искова Н. И., Шарпило В. П., Шарпило Л. Д., Ткач В. В. Каталог гельминтов позвоночных Украины. Трематоды наземных позвоночных. — Киев: Институт зоологии НАН Украины, 1995. — 93 с.
- Корнюшин В. В., Смогоржевская Л. А., Искова Н. И. Циркуляция гельминтов в колониях веслоногих и голенастых птиц юга Украины // Бранта. — 2004. — С. 241–277.